

JAANA KUUSIPALO

Tasa-arvo, vapaus ja sukupuoli

Oikeistopopulismi ja feminismi ovat poissulkevia ajattelutapoja, koska edellinen haluaa palata aikaan, jolloin (valkoiset) ”miehet olivat rautaa ja laivat puuta”. Myös pohjoismaisen antifeminismin syntipukki on äidillisen holhoava hyvinvointivaltio, jonka väitetään ”pehmentäneen” koko yhteiskunnan.

Pohjoismainen hyvinvointivaltiomalli lisäsi eittämättä paitsi sosiaalista myös sukupuolten välistä tasa-arvoa. Historiallisesti ’tasa-arvo’ on Ranskan vallankumouksen jälkeen ollut enemmänkin vasemmistolainen tavoite, kun taas (yksilön ja markkinoiden) ’vapaus’ on oikeistolaisen retoriikan avainkäsitteitä. Olennaista on, miten nämä liberaalia demokratiaa legitimoivat käsitteet määritellään. Molempia voi käyttää sekä omien pyrkimysten tueksi että kiistakumppanin arvosteluun.

Myös antifeministit käyttävät tasa-arvon käsitettä silloin, kun he haluavat todistaa, että miehet ovat jääneet naisten tasa-arvopyrkimysten jalkoihin. Toki käsitettä voi käyttää myös ’miesten’ aseman parantamiseen. Mutta onko tähän edes tarvetta Suomessa? Naiset ovat päässeet päättämään valtion asioista (muodollisesti) tasaveroisesti miesten kanssa vasta runsaan kymmenen vuoden ajan (kun nainen pääsi presidentiksi ja pääministeriksi) – pu-

humattakaan taloudellisen vallan keskittymisestä miehille. Poliittikan johtotehtäviin naiset pääsivät vasta, kun Suomesta tuli EU:n jäsen.

Miesliike alkoi edustaa 'miehiä' identiteettiliikkeenä samaan aikaan kun feministinen teoria oli sanoutunut irti niin 'naisesta' kuin 'miehestäkin' yhtenäisenä identiteettinä. "Miesten tasa-arvo" voisi korkeintaan johtaa isien yhtäläiseen oikeuteen lapsiinsa eli oikeuteen saada hoitaa äidin lasten- ja kodinhoitoon kuuluvia tehtäviä ja näin maskuliinisen identiteetin uudelleen määrittelyyn. Silloin se tukisi myös feministisen tasa-arvopoliittikan tavoitteita. Suomessakin juuri feministit vaativat ensimmäisinä vanhempainloman jakamista molemmille vanhemmille. Usein kuitenkin hämärtyy, että lasten- ja kodinhuollon jakaminen vanhempien kesken on sukupuolten välisen tasa-arvon kulmakiviä.

Antifeminististen miesliikkeiden käsitys sukupuolesta perustuu usein biologistiseen ja sukupuolierottelua luonnollistavaan ihmiskäsitykseen. Naiset nähdään (hetero) seksuaalisina olentoina, joiden toimintaa motivoi pyrkimys parinmuodostukseen. Kun arvostellaan naisten "seksuaalista vallankäyttöä" (so. naisen vapautta valita oma seksikumppaninsa) tai paremminkin valintoja, joilla naiset "syrjivät" osaa potentiaalisista seksikumppaneista, ahdistutaan enemmänkin miesten keskinäisestä "tasa-arvosta" (naaraiden saannissa) kuin naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta.

Lutkamarssit, jotka keräsivät Suomessa runsaasti osallistujia, kyseenalaistavat tällaisen sukupuolikäsityksen, sillä niissä parodioidaan tapoja, joilla kulttuurista 'naisuutta' ja 'seksuaalisuutta'. Korostetaan, että sukupuoli on tekemistä eikä olemista. Lutkamarssien viesti on, että se, "miten pukeutuu ja ilmaisee sukupuoltaan tai seksuaalisuuttaan ei saa vaarantaa turvallisuutta" (Pieta Hyvärinen YLE:n haastattelussa). Toisaalta ne voivat myös tahattomasti vahvistaa edellä mainittua käsitystä 'naisesta' "nirsona naaraana", mikä itse asiassa muistuttaa (uusliberalistista) naisihannetta eli naisyksilöä, jolla on "vapaus valita" – myös se, miltä näyttää. Kirurgian avulla hän voi jopa rakentaa vaginansa uudelleen. Erät lutkamarssiin osallistuneet nuoret naiset kertoivat haluavansa pukeutua kaipaamallaan tavalla olakseen seksikkäitä mutta tulematta silti raiskatuiksi.

Tässäkin argumentissa vedotaan naisyksilön valinnanvapauteen, mutta "haluja" (olla seksikäs ja mitä se milloinkin on) ei hallinnoida vain yksilön valinnoilla eikä edes yhteisöjen normeilla, vaan markkinoinnilla ja mainonnalla. Toki raiskauksen uhreista voidaan tehdä syyllisiä kehottamalla naisia pukeutumaan "säädyllisesti" ja välttämättään puistoa yöaikaan. *Pelon maantiede* (1995) teki naisten liikkumista rajoittavan navigoinnin tunnetuksi Suomessa jo 1990-luvulla. Mutta samalla on syytä suhtautua kriittisesti vallitseviin, ulkonäköä ja pukeutumista koskeviin normeihin, joiden mukaan naisen tulee olla tietyn kokoinen (lihavat eivät pääse hyväpalkkaisiin töihin) ja näköinen eli "seksikäs", mikä pahimmillaan tarkoittaa pukeutumista pehmoerotähtien rooliasuihin jo pikkutyöstä alkaen. Millaisia tavoitteita tällainen erottautuminen 'naisena' palvelee, ja mitä naiset silloin *edustavat* yhteisössä?

Sukupuoli on perustavanlaatuinen kategoria myös *poliittisen edustuksen* historiassa. Tutkimukseni mukaan naispoliitikot ovat Suomessa hoitaneet äitikansalaisen julkiseen toimintakenttään kuuluvia asioita. Ainakin 1900-luvun alkupuoliskolla naisministeritkin valittiin hallitukseen puolueiden naisjärjestöjen edustajina, joilla oli puolueesta riippumatta maternalistinen agenda ja tavoitteet eli äitien, lasten ja vähäosaisten hyvinvointi. Kansalaisuuden sukupuolittumista seurasi myös yhteiskunnallisen toiminnan ja järjestökentän sukupuolittuminen. Naispoliitikot keskittyivät myös sosiaali- ja koulutuspolitiikkaan. Samalla miehet saivat kaikki muut poliittiset tehtävät mukaan lukien poliittisen järjestelmän ylimmät asemat. Naisilla ei ollut niihin asiaa, koska heidän ei katsottu pystyvän tulkitsemaan tai edustamaan yleistä asiaa.

Naiset siis edustivat politiikassa eri asioita kuin miehet. Tähän vetosivat jopa naisasianaiset, jotka pyrkivät sukupuolittamaan äänioikeustaistelussa 'kansanedustuksen' yhteisöllisen subjektin, kansan tahdon, vaatimalla naisia eduskuntaan 'naiskansan tahdon' edustajaksi. 1800-luvun hegeliläis-snellmanilaisessa (nationalistisessa) diskurssissa rakennettua naiskansalaisuutta luonnehti äidillinen toimintaorientaatio (henkinen äitiys), mistä syystä naiskansan tahtoa kykenivät tulkitsemaan vain naiset. Ehkä tämäkin selittää, miksi naiset saivat Suomessa niin "helposti" äänioikeuden verrattuna moniin muihin maihin ja miksi naisten osuus eduskunnassa oli korkea heti ensimmäisistä eduskuntavaaleista (1907) lähtien. Naiset pääsivät mukaan, koska he eivät tunkeneet miehiseen politiikkaan vaan pysyttelivät äidillis-sosiaalisen toimintapiirinsä rajoissa.

Toisaalta juuri se, että naiset saivat läpi tasa-arvo liikkeen tavoitteita kuten lasten julkisen päivähoiton, teki hyvinvointivaltiota äidillis-sosiaalisella toiminta-alueellaan "naisystävällisen". Mutta samaan aikaan naisten oli vaikea päästä vaikuttamaan edes sosiaali- ja terveyssektorin rahoitukseen, koska heidät pidettiin ulkona talouspoliittisesta vallasta. Aikoinaan äitikansalaisuus sulki naisen pois "varsinaisesta" (talouteen ja ulkosuhteisiin liittyvästä) poliittisesta toiminnasta; Snellmanin mukaan naiset voivat toimia vain perheessä, eivät valtiossa. Tämä poliittinen toiminta edellyttää yleistahdon tulkintaa, johon Snellmanin mukaan kykenevät vain miehet.

Viimeisen parinkymmenen vuoden aikana naiset ovat murtaneet politiikan lasikatkoja, mutta toisaalta naisten uskottavuus poliitikkoina on tullut entistä haavoittuvammaksi. Muualla kuin äidillis-sosiaalisessa toiminnassa naiset eivät ole politiikan "luonnollisia" toimijoita, vaan heidän on aina uudestaan osoitettava pystyvänsä siihen toisin kuin miesten, joiden moderni identiteetti rakentui pitkälle juuri poliittisessa toiminnassa, ja johon he Rousseau ja Hegelin mukaan suuntaavat sublimoidun seksuaalisen halunsa. Miksi juuri naispoliitikkojen ulkonäköön ja pukeutumiseen kiinnitetään niin suurta huomiota? Miten naispoliitikkojen tulisi pukeutua maksimoidakseen poliittista kannatustaan, ja mitä he silloin edustavat? Onko edelleen niin, että teet niin tai näin, niin aina väärinpäin?

Maria Kausalainen, *Perhe on* (2010), pigmenttivädit, 30 x 40 cm

